

mk@eu

ПРОГРАМИ НА

ЗАЕДНИЦАТА

ФОНДАЦИЈА ИНСТИТУТ ОТВОРЕНО ОПШТЕСТВО - МАКЕДОНИЈА
МАКЕДОНСКИ ЦЕНТАР ЗА ЕВРОПСКО ОБРАЗОВАНИЕ

ПРОГРАМИ НА ЗАЕДНИЦАТА

Второ издание

Скопје, април 2010

ПРОГРАМИ НА ЗАЕДНИЦАТА

Издава:

Фондација Институт отворено општество - Македонија

За издавачот:

Владимир Милчин, извршен директор

Автори:

Македонски центар за европско образование

Лектура:

АБАКУС

Ликовно-графичко обликување:

Бригада Дизајн

Печат:

Скенпоинт

Тираж: 1000 примероци

Република Македонија се стекна со статусот држава-кандидатка во 2005 година. Оттогаш поминаа речиси 5 години, а државата сè уште ги нема започнато преговорите за членство.

Проектот „Акција за Европа“ има за цел да придонесе кон подигање на јавната свест за важноста на забрзувањето на процесот на пристапување на Република Македонија во Европската унија. Планиран е како серија настани за промоција на Европската унија и придобивките од пристапувањето на Република Македонија во Европската унија, вклучувајќи и дебати за предизвиците на РМ на патот кон ЕУ. Проектот започна во 2009 година и продолжува во други општини и во текот на 2010.

Оваа брошура треба да им обезбеди на граѓаните основни информации за програмите на Заедницата и за нивното значење и да ги подготви да знаат каде да ги обезбедат потребните информации за истите во Република Македонија и да разберат како треба да изгледа еден успешен проект што би се финансирал преку соодветна програма на Заедницата.

Брошурата се реализира како активност во рамките на проектот „Акција за Европа“, кој го реализираат Фондацијата Институт отворено општество-Македонија во соработка со Македонскиот центар за европско образование, Младинскиот образовен форум, Младинскиот културен центар од Битола и дванаесетте ресурсни центри за поддршка на невладините организации¹ што функционираат во 12 општини² во Република Македонија.

---

¹ Фондација за развој на локалната заедница - Штип, Фондација за локален развој и демократија Фокус - Велес, Центар за поддршка и развој - Прилеп, Центар за развој на заедниците - Кичево, Центар за одржлив развој Порта - Струмица, Центар за поддршка на заедниците - Ресен, Центар за одржлив развој на зедниците - Дебар, Регионален центар за застапување - Делчево, Центар за локален развој Антигона - Неготино, Регионален центар за одржлив развој - Кратово, Аква - Струга, МКЦ - Битола и Регионален центар за одржлив развој - Гевгелија

² Кратово, Делчево, Струмица, Гевгелија, Неготино, Штип, Велес, Прилеп, Кичево, Дебар, Струга, Ресен

Во наредниот период Европската унија треба да исполни многу задачи. По анализата во 2005 година, со која требаше да се утврди зошто не се постигнале претходно поставените приоритети, ЕУ си постави нов предизвик - утврди нови приоритети за периодот 2007-2013 и ги стави во поинаква стратегиска рамка, која ја нарече Нова ли-сабонска агенда.

Предизвикот е огромен. Република Македонија СЕГА не смее да ја пропушти оваа можност! Европската унија ќе се обиде да ја направи **ЕВРОПА** (не само државите-членки на ЕУ) попривлечно место за инвестирање и за работа, преку проширување и подобрување на транспортната мрежа, поврзување на заштитата на животната средина со порастот и ќе се обиде да го реши проблемот на Европа со интензивното користење на традиционалните извори на енергија. За да може да го стори тоа, Европската унија сфаќа дека ќе мора да ги подобри знаењето и иновациите што ќе стимулираат економски пораст, а тоа е возможно единствено ако се зголемат инвестициите во истражувањето и во развојот на технологиите, ако се поттикне претприемаштвото и се промовира информатичкото општество за сите и ако се подобри пристапот до финансиите. Само така ЕУ ќе ја оствари поставената цел: да се отворат повеќе и подобри работни места кои ќе ги привлечат и задржат луѓето во работен однос, да се модернизираат системите за социјална заштита и работниците и претпријатијата да бидат пофлексибилни. На Европската унија и е сосема јасно дека мора повеќе да инвестира во човечкиот капитал, преку подобро образование и поголеми вештини, дека треба да го зголеми административниот капацитет и да обезбеди помош за одржување на здрава работна сила.

Уште од 2006 година, Република Македонија беше поканета да стане дел од оваа успешна приказна. Голем број од т.н. Програми на Заедницата¹ се отворени и за нашите граѓани и служат за европеизација на нашето општество. За жал, нашата држава не ги користи многу овие можности и ги пропушта сите придобивки што ЕУ им ги ставила на располагање на нашите граѓани, идните Европејци.

---

¹ Програмите на Заедницата се дополнителни фондови што ЕУ и ги нуди на Република Македонија, кои излегуваат надвор од претпристапната помош ИПА.

ШТО СЕ ПРОГРАМИТЕ НА ЗАЕДНИЦАТА?

Еден од инструментите со кои Европската унија ќе ја исполнува Новата лисабонска агенда се и т.н. Програми на Заедницата. Тоа е посебно купче пари наменети за најразлични проекти на корисници од државите-членки, кои треба да придонесат за натамошна продлабочена европска интеграција во дадени области и кои, со текот на времето, можат да прераснат во заедничка политика на ЕУ. Од тие причини, овие програми се најчесто концентрирани во областите кои државите-членки љубоморно ги чуваат за себе и не ја пренесуваат надлежноста на ниво на ЕУ, бидејќи се мошне чувствителни (образованието, културата, медиумите, човековите права итн.), или во областите во кои интеграцијата не е доволна и би можела да се подобри (царините, даноците, социјалната заштита, антидискриминацијата и други) или пак во нови области каде што би можела да се развие заедничка политика и преку резултатите од нив да се започне процесот на креирање политика (енергијата, европското државјанство, активното граѓанство итн.). Сепак, сите држави-членки сфаќаат дека меѓусебната соработка е многу важна и затоа, на секои седум години, со новите финансиски перспективи тие бараат од Европската комисија да ги развие и да ги спроведе ваквите програми.

За да се обезбеди подобро искористување на средствата распределени во различните програми на Заедницата, Европската комисија дури и ги поедностави програмите опфатени со финансиската рамка 2007-2013. Имено, сега постојат т.н. рамковни програми кои обединуваат неколку програми од претходната финансиска рамка, така што дојде до унифицирање на правилата. За поголема прегледност на програмите кои порано се финансираа и на оние кои се предвидени за периодот 2007-2013, видете ја табелата на крајот од оваа брошура.

Со оглед на фактот дека овие програми се финансирани од буџетот на ЕУ, а буџетот го полнат граѓаните на државите-членки, право на користење на овие средства имаат граѓаните на ЕУ. Но, политиката за проширување подразбира дека еден ден државите кои имаат статус на држава-кандидат, како што е Македонија, ќе станат држави-членки на ЕУ и затоа е корисно граѓаните од овие држави да учествуваат во Програмите на Заедницата, бидејќи на тој начин влегуваат во постојните мрежи на ЕУ, но и градат нови мрежи кои ќе овозможат иницирање на заеднички проекти.

За учеството на овие држави да биде фер, Европската комисија бара финансиско учество од буџетите на заинтересираните држави, кое ќе биде соодветно на конкретните програми. Условите, правилата и постапките за учество се исти како и за државите-

членки, а финансиското учество за секоја програма се регулира со потпишување на Меморандумот за разбирање, со кој се предвидуваат исти услови за финансиска контрола и ревизија. Ова финансиско учество се нарекува плаќање „влезен билет“, а износот се одредува во Меморандумот за разбирање, за секоја програма поединечно. Доколку не се искористат, парите за влезниот билет не се враќаат, па затоа државите, во случајот Република Македонија, пред да ги изберат програмите во кои ќе учествуваат треба добро да размислат за тоа кои организации имаат капацитет да ги повлечат парите на име на проекти (барем оние кои Македонија ќе ги плаќа од сопствениот буџет), а не кои програми изгледаат најпривлечно. Европската комисија разбира дека државите како Република Македонија имаат ограничени средства, па затоа ни дозволува во прво време да ги користиме средствата од ИПА за кофинансирање на влезниот билет. Кофинансирањето треба постепено да се намалува, во рок од 3-годишен програмски период.

Правото на учество на државите-кандидатки и на потенцијалните држави-кандидатки се одредува на политичко ниво. Тоа се случи за време на Европскиот совет во Солун, во јуни 2003 година, кога со ЕУ претседаваше Република Грција. Тогаш конечно стана јасно дека државите од Западен Балкан ќе можат да станат држави-членки на ЕУ, а Грција потврди дека Процесот за стабилизација и асоцијација ќе биде рамката за интеграција и притоа ги отвори Програмите на Заедницата, твинингот и ТАЕКС-от за Западен Балкан, како нови инструменти што ќе го забрзаат нивното подготвување за членство. Затоа, европската перспектива за Западен Балкан во ЕУ е позната уште како Солунска агенда..

КУЛТУРА 2007-2013

Македонската култура не е само македонска, туку и европска! Се гордееме со она што го создале нашите предци, но споменот на нив станува бесмртен само тогаш кога нивните дела, заедно со културните и уметничките производи што ги креирала и што ќе ги креира оваа држава, циркулираат надвор од границите на Македонија, под заедничкото европско небо.

Европската унија ја помага оваа мобилност на културата и на културните работници со 354 милиони евра за периодот 2007-2013, во форма на грантови за развој на соработката во областа на културата во сите држави во Европа. Европската унија се обидува да го поттикне збратимувањето на градовите, да ги развие културниот туризам и индустријата, да ги направи потребните мрежи за полесно ширење на информациите од областа на културата насекаде низ Европа и да им овозможи на уметниците и на т.н. културни оператори полесно да се движат и заеднички да организираат културни настани и манифестации. Истражувачките центри, локалните власти, домовите на културата, претпријатијата, синдикатите, здруженијата на граѓани, администрациите, универзитетите и другите културни оператори од Европа можат да ги користат овие средства за промоција на транснационалната мобилност на луѓето кои работат во секторот култура, поттикнувајќи го притоа интеркултурниот дијалог. Европската унија поддржува повеќегодишни проекти (до пет години) на различни партнерски организации од повеќе европски држави. На тој начин се поттикнува работата на организациите кои се активни на европско ниво и се работи на зачувување на сеќавањата за главните локалитети и архиви кои се дел од европското културно наследство. Поддржувајќи ги сите овие активности, Европската унија истовремено ќе прави анализи, ќе ги собира и пренесува информациите од областа на културната соработка, ќе ја следи еволуцијата

Македонска приказна

Скопскиот џез-фестивал е познат не само во европски рамки, туку и пошироко. Доколку нашиот фестивал се поврзе со уште седум други културни организации од седум различни европски држави, тогаш тој ќе добие наднационална димензија и ќе има европска додадена вредност. Неговата препознатливост значително ќе се зголеми, а притоа ќе се привлечат музичари од другите европски држави, првенствено од оние кои би биле партнерски организации. Најдоброто во целата приказна е тоа што Европската унија е подготвена да ги финансира ваквите фестивали, бидејќи тие ја промовираат „европската“ култура.

на културната соработка, а како резултат на сето тоа ќе се направат веб-алатки за размена на најдобрите практики.

Смеа ли Република Македонија да си дозволи да биде изземена од овие европски културни процеси? Смееме ли да ги пропуштиме придобивките од заедничкото дејствување на европско ниво? Зошто да трошиме буџетски средства за преведување на европски автори, кога трошоците за превод се предвидени во програмата *Култура*? А она што е уште поважно од парите е фактот дека македонскиот јазик ќе стои како еден од јазиците што се употребуваат во Европа. Зошто да не ги при-

фатиме веќе докажаните европски најдобри практики и да ја дополниме приказната со македонската култура? Конечно, немаме ли обврска спрема сите културни творци од минатото, но и кон сите идни уметници, музичари, актери, археолози, архитекти, фолклористи, танчери, изведувачи и многу, многу други културни работници од Македонија да им дадеме можност да почувствуваат дека припаѓаат на една пошироката европска културна средина?

За да им се овозможи на граѓаните на ЕУ полесно и побрзо да дојдат до информации за оваа програма, ЕУ има предвидено воспоставување и поддршка на т.н. културни контакт-точки во сите држави-учеснички во програмата. Од нив се очекува да ги шират информациите до сите засегнати страни во државата, да им помагаат на идните учесници, да ја промовираат програмата и резултатите од неа итн. Покрај Министерството за култура, кое е одговорно за оваа програма, во Република Македонија има и Културно контакт-точка (ККТ), која функционира како посебно одделение во рамките на Секторот за евроинтеграции во Министерството за култура. Контакти може да се остварат на следнава веб-страница и адреса:

Министерство за култура

(објект - Нова Македонија, канцеларија 334)

Ул. Мито Хаџи Василев Јасмин бб.

1000 Скопје

Република Македонија

ККТ Македонија

www.ccp-macedonia.gov.mk

office@ccp-macedonia.gov.mk

Тел.: (2) 3207 446;

Факс: (2) 3207 434

Билјана Прентоска (проект менаџер)

biljana.prentoska@ccp-macedonia.gov.mk

075 273 072

Ивана Ристич (проект асистент)

ivana.ristic@ccp-macedonia.gov.mk

070 463 220

СЕДМА РАМКОВНА ПРОГРАМА 2007-2013

Истражувањето и технолошкиот развој во Европската унија добија нов лик - не само квантитативно (52,52² милијарди евра за периодот 2007-2013), туку и квалитативно (со проширување на списокот на потенцијалните корисници и сектори). Новата лисабонска агенда е остварлива единствено ако подобро се искористат истражувачките капацитети во Европа, кои ќе ги трансформираат научните резултати во нови производи, процеси и услуги. Истражувачките центри, претпријатијата, администрациите, државите, агенциите, стопанските комори, универзитетите и асоцијациите сега можат лесно да обезбедат финансиски средства од ЕУ за да остварат транснационална соработка, да направат мрежи, да ги зголемат мобилноста и капацитетите, да организираат заеднички настани и применети истражувања, да изготват алатки и да ги разменат стекнатите искуства и знаења.

Оваа програма опфаќа најразлични истражувачки активности, почнувајќи од истражувања на политиките, па сè до најсложени технолошки истражувања. Проект финансиран од Седмата рамковна програма е проектот насловен како EU-27 Watch. Целта на овој проект е да го промовира проширувањето како најуспешна политика на Европската унија, со тоа што ќе ги побие заблудите за „полските инсталатери“³ врз основа на резултатите од истражувањето што се спроведува во сите држави-членки на ЕУ. Проектот започна како EU-25 Watch во 2005 година, кога ЕУ имаше 25 држави-членки, но и во Бугарија и во Романија, како држави кои во тоа време беа во процес на пристапување. Беа вклучени и Турција и Хрватска, како држави-кандидатки. За жал, Македонија - како држава-кандидатка - сè уште се нема вклучено во проектот. Истражувањето го спроведуваат реномирани тинк-тенк организации, по една организација од секоја држава. Во прво време се финансираше од Шестата рамковна програма, а сега се финансира од Седмата рамковна програма и се вика EU-27 Watch. Резултатите од ова истражување најмногу ги користи Европската комисија кога сака да го динамизира процесот на проширувањето.

Речиси сите форми на организација во Република Македонија можат да се најдат во некоја од 4-те потпрограми наведени подолу.

² Буџетот на Република Македонија за 2009 изнесуваше околу 2,5 милијарди евра.

³ По проширувањето во 2004 година во ЕУ влегоа 12 држави од Средна и од Источна Европа. Се веруваше дека стабилноста на ЕУ ќе биде значително нарушена, затоа што тие држави беа сиромашни, и дека ќе дојде до масовна преселба од Исток кон Западна Европа. Во тој период се рашири митот за водоинсталатерите кои од Полска се вселувале во Обединетото Кралство како симбол за ефтина работна сила.

Потпрограма	Износ	Потенцијални корисници (РМ)
I. СОРАБОТКА	32,36 милијарди €	
- Здравство		Поддршка на широк спектар истражувачки акции спроведени со транс-национална соработка на клиника, професионални здруженија, невладини организации, факултети, потрошувачи, истражувачки центри, администрации, агенции итн.
- Храна, земјоделство, биотехнологија		
- Информатички и комуникациски технологии		
- Нанонауки, нанотехнологи, материјали и нови производни технологии		
- Енергија		
- Животна средина		
- Транспорт (со аеронаутика)		
- Социо-економски и хуманистички науки		
- Безбедност и вселена		
II. ИДЕИ	7,46 милијарди €	
Секакви истражувања од поединечни тимови, оценети од европските колеги-истражувачи.		Институти, истражувачи, агенции, комори, факултети, здруженија итн.
III. ЛУЃЕ	4,728 милијарди €	
Зајакнување на човечкиот потенцијал во истражувањето и технологијата во Европа - партнерства меѓу индустријата и универзитетите.		Професионални здруженија, индустрии, универзитети, научни институти итн.
IV. КАПАЦИТЕТИ	4,217 милијарди €	
- Регионални истражувања на кластери		Локални власти, комори, универзитети, здруженија на граѓани, научни институти администрации, итн.
- Развој на целосен истражувачки потенцијал во најоддалечените регион на ЕУ		
- Истражување за доброто на МСП		
- Наука во општествени прашања		
- Хоризонтални активности на меѓународната соработка		
- Ненуклеарни акции на Заедничкиот истражувачки центар	1,83 милијарди €	

Република Македонија полноправно учествува во Седмата рамковна програма и низ државата има т.н. Национални контакт-точки (НКТ), односно лица кои се одговорни за

промоција на програмата и за помагање на лицата/институциите кои се заинтересирани да учествуваат во неа. Тие лица се следниве:

<p>1. Владимир Ристевски НКТ за ИКТ Контролен број 20191 Агенција за електронски комуникации Димитрие Чуловски 13 Тел: (2) 3289 200; 071 368 841 vladimir.ristevski@aec.mk Акроним: FP7-ICT</p>	<p>2. Валентина Жилевска –Панчовска НКТ за инфраструктура Контролен број 21097 Градежен факултет Партизански одреди 24 Тел: (2) 3116 066; 070 591 522 Акроним: FP7 - INFRASTRUCTURES</p>
<p>3. Валентина Жилевска –Панчовска НКТ за транспорт Контролен број 21098 Градежен факултет Партизански одреди 24 Тел: (2) 3116 066; 070 591 522 Акроним: FP7-TRANSPORT</p>	<p>4. Јасмина Чалоска НКТ за животна средина Контролен број 21096 Машински факултет Карпош 2 бб Тел: (2) 3099 278; 070 382 934 Акроним: FP7-ENVIRONMENT</p>
<p>5. Трпе Ристовски НКТ за Био (биотехнологији) Контролен број 20207 Факултет за ветеринарна медицина Лазар Поп Трајков 5-7 Тел: (2) 3240 700; 075 404 224 Акроним: FP7-KBBE</p>	<p>6. Наташа Марковска НКТ за енергија Контролен број 20204 МАНУ Бул. Крсте Мисирков natasa@manu.edu.mk Тел: (2) 3235 427; 070 384 236 Акроним: FP7-ENERGY</p>
<p>7. Виолета Атанасовска Национален координатор за ФП7 Контролен број 20232 Министерство за образование и наука Мито Хаџивасилев Јамин бб Тел: (2) 3140 186; 076 485 058 Акроним: FP7</p>	<p>8. Александар Тутновски НКТ за SSH (Социо-економски и хуманистички науки) Контролен број 21099 Министерство за образование и наука Мито Хаџивасилев Јамин бб Тел: (2) 3140 186; 076 485 053 Акроним: FP7-SSH</p>
<p>9. Виолета Атанасовска НКТ за INCO (меѓународна научна соработка) Контролен број 20215 Министерство за образование и наука Мито Хаџивасилев Јамин бб Тел: (2) 3140 186; 076 485 058 Акроним: FP7-INCO</p>	<p>10. Виолета Атанасовска НКТ за Regional Контролен број 20248 Министерство за образование и наука Мито Хаџивасилев Јамин бб Тел: (2) 3140 186; 076 485 058 Акроним: FP7-REGIONAL</p>

<p>11. Марина Николовска НКТ за JRC (Заеднички истражувачки центри) Контролен број. 20194 Министерство за образование и наука Мито Хаџивасилев Јамин бб Тел: (2) 3140 186 Акроним: FP7-JRC</p>	<p>12. Марина Николовска НКТ за Health (Здравје) Контролен број. 20196 Министерство за образование и наука Мито Хаџивасилев Јамин бб Тел: (2) 3140 186 Акроним: FP7-HEALTH</p>
<p>13. Станка Петковска НКТ за Legal and financial (правни и финансиски работи во врска со FP7) Контролен број 20200 Министерство за образование и наука Мито Хаџивасилев Јамин бб Тел: (2) 3140 189; 076 485 045 Акроним: FP7-LEGALFINANCIAL</p>	<p>14. Станка Петковска НКТ за Ideas (Идеи) Контролен број 20197 Министерство за образование и наука Мито Хаџивасилев Јамин бб Тел: (2) 3140 189; 076 485 045 Акроним: FP7-IDEAS</p>
<p>15. Анита Грозданов НКТ за SME (Мали и средни претпријатија) Контролен број.20193 Универзитет Св. Кирил и Методиј Технолошко-металуршки Факултет Руџер Бошковиќ 16 anita@tmf.ukim.edu.mk Тел: (2) 3088 657; 075 303 578 Акроним на програмата : FP7-SME</p>	<p>16. Анита Грозданов НКТ за NMP (нанонауки, нанотехнологији, материјали и нови производни технологии) Контролен број.20192 Универзитет Св. Кирил и Методиј Технолошко-металуршки Факултет Руџер Бошковиќ 16 anita@tmf.ukim.edu.mk Тел. (2) 3088 657; 075 303 578 Акроним на програмата : FP7-NMP</p>
<p>17. Божин Донеvски НКТ за Mobility (мобилност на истражувачи) Контролен број.20202 Универзитет Св. Климент Охридски, Иво Лола Рибар бб 7000 Битола bozin.donevski@uklo.edu.mk Тел: (47) 207 702; 070 278 753 Акроним на програмата: FP7-PEOPLE</p>	<p>Забелешка: Националните контакт точки за EURATOM, SIS (Наука во општеството), Security (Безбедност) и Срaсе (Европска програма за вселената) не се назначени повторно.</p>

МЛАДИТЕ ВО АКЦИЈА 2007-2013

Иднината на секое општество, вклучувајќи го и европското, се младите. Од тие причини Европската унија ја стимулира соработката меѓу младите, нивните локални иницијативи, им дава можност да патуваат и да ја запознаваат културната разновидност во Европа, да го промовираат европското државјанство и притоа да научат нешто и да се вклучат во изградбата на Европа. За периодот 2007-2013 се обезбедени 885 милиони евра за програмата „Младите во акција“, со надеж дека ќе се помогне да се исполнат потребите на младите луѓе, и тоа преку пет акции:

Акција 1. Младише за Европа (265,5 милиони евра)

Оваа акција нуди исклучителна можност за среќавања на групи млади луѓе. Размените имаат педагошка, неформална димензија на учење и вредносна димензија, а групите ги истражуваат заедничките теми и учат за нивните меѓусебни култури. Исто така, се поддржуваат локални, регионални и национални младински проекти, а потоа се вмрежуваат организациите од различни држави. За да се зголеми учеството на младите, се поддржуваат европски проекти за размена на идеи, искуства, методологии, локални, регионални и национални активности.

Акција 2. Евројско волонџерство (203,55 милиони евра)

Со оваа акција младите луѓе од 13 до 30-годишна возраст можат да поминат до 12 месеци во некоја европска држава, како европски волонтери, за да помогнат во некој локален проект во широк делокруг области: социјална политика, животна средина, уметност и култура, нови технолошки развои, спорт итн.

Акција 3. Младише во свејош (53,1 милион евра)

Оваа акција поддржува младински проекти со трети држави заради промоција на размената на младите, развој на партнерства и мрежи, при што посебен акцент се става на дијалогот, заемното разбирање и толеранцијата, интеркултурната свест и солидарност, разбивањето на предрасудите и на стереотипите и, се разбира, на развојот на граѓанското општество и јакнењето на демократијата. Оваа акција опфаќа и други држави од Јужна Америка, Африка, Карибите, Азија итн.

Акција 4. Системи за поддршка на млади (132,75 милиони евра)

Оваа акција ги развива структурите за поддршка и улогата на оние кои работат со младите и со младинските организации. Целта е да се развиваат европските/меѓународните невладини младински организации, кои ќе придонесат за активно учество на

младите граѓани во јавниот живот и во општеството. Овде спаѓаат младинските соработки во најширока смисла на зборот. Секоја година се утврдуваат приоритети што ќе се финансираат (2009 беше европска година за креативност и иновации, 2010 е година на борба против сиромаштија и социјална исклученост, а 2011 ќе биде европска година на волонтерството).

Приказни на европските волонтери во Македонија

Индре Зданчиуте (Indre Zdančiūtė) од Литванија е волонтер во Република Македонија од 2008 година. Таа волонтира во Волонтерскиот центар во Скопје и вели: „Лично сметам дека една од придобивките од членството на Литванија во Европската унија е учеството во ЕРАЗМУС програмата, преку која студирав една година во Италија, а еве сега сум во Македонија преку програмата за волонтери финансирана од Европската комисија. Покрај ова, значително го подобрих своето познавање на англискиот, францускиот и италијанскиот јазик, а научив и некои основни фрази од македонскиот. Одлично е да се чувствувате како Европејка и да имате голем број меѓународни пријатели!

Марго Рајс (Margot Reis) од Франција е волонтер во Република Македонија од 2008 година. Таа, исто така, волонтира во Волонтерскиот центар во Скопје и вели: „Големо достигнување е слободата да се живее и да се студира на кое било место во Европа. Бидејќи имам само 21 година, не се сеќавам на граничните контроли што постоеле во минатото, кога со родителите патувавме во некоја од соседните држави. Унијата ми ја даде можноста да го откријам светот, да бидам поотворена за прифаќање на другите култури. По едногодишниот престој во Германија, како студент, добив можност да ја откријам Македонија, благодареејќи на програмата за волонтерска размена поддржана од Европската комисија. Во овој момент живеам во Скопје, заедно со моите европски колеги од Литванија, Латвија, Чешката Република, Португалија, Шпанија, па дури и од Исланд. Заеднички ја откриваме и уживаме во Македонија, а притоа учиме нешто повеќе за нашите европски соседи. Секој ден сум сè повчудовидена од културното богатство во Европа, од ова мало парче земја.

Акција 5. Поддршка на европска соработка на младите (35,4 милиони евра)

Младите од повеќе држави имаат можност да се соочат и да дискутираат на најразлични теми, а притоа да научат нешто повеќе едни за други. Оттука, оваа акција поддржува организација на структуриран дијалог на различни учесници, младински транснационални и национални семинари и помага при развивањето на политиките за младите.

Младите од Македонија можат да станат составен дел на европската младина и да придонесат за подобрување на нивниот живот во европски рамки. Ако досега се раководеме од мотото „Запознај ја татковината за да ја сакаш повеќе“, сега мотото се менува во „Запознај ја Европа, за да ја сакаш повеќе!“

Република Македонија сè уште целосно не учествува во оваа програма. Услов за учество е формирање на Национална агенција за европски програми за образованието и за мобилноста. Оваа Агенција е формирана во 2008 година, но сè уште не е акредитирана од страна на ЕУ за да ја извршува својата функција. Акредитацијата првично беше најавена за 2009 година, потоа за 2010 а сега веќе е поместена за 2011 година. До нејзината целосна акредитација ќе се спроведуваат подготвителни мерки и Македонија ќе учествува во многу ограничен обем.

Информации за повиците се објавуваат на веб страницата на Агенцијата: www.na.org.mk. За сега, за младите во Македонија отворени се следните акции односно под-акции:

Под-акција 1.1. Младински размени
Акција 2. Европски волонтерски сервис
Под-акција 4.3. Обука и вмрежување

Одговорно лице за Програмата Млади во Акција:
Снежана Манчева, snezana.manceva@na.org.mk
тел. (2) 3103 736; факс. (2) 3119 751

ПРОГРЕС (2007-2013)

PROGRESS

Економскиот развој и социјалната политика во ЕУ одат рака под рака. Развиените претпријатија не се доволни за да го гарантираат европскиот квалитет на животот. Затоа, сосема е очекувано што Европската унија обезбеди 743,29 милиони евра за периодот 2007-2013 за грантови за вработување и социјална солидарност на Заедницата. Програмата се состои од пет дела: **1) Вработување** (144,6 милиони евра), за поддршка на спроведувањето на Европската стратегија за вработување; **2) Социјална вклученост и заштита** (192 милион евра), за примена на отворениот метод за координација во областа на социјалната заштита и за вклучување; **3) Подобрување на работни услови (69 милиони евра)**, за подобрување на работните услови и безбедноста на работното место; **4) Антидискриминација и различност** (159 милиони евра), за ефективно спроведување на принципот на антидискриминација врз основа на раса, етничко потекло, вероисповед или убедување, инвалидитет, возраст или сексуална ориентација, во согласност со придобивките од различноста, и **5) Родова рамноправност** (55 милиони евра), за промоција и дисеминација на вредностите и практиките што доведуваат до родова еднаквост и за подобро разбирање на прашањата поврзани со родовата еднаквост, вклучувајќи ги и директната и индиректната дискриминација, како и развојот на капацитетите на актерите за ефективно промовирање на родовата еднаквост. Со други зборови, ЕУ ќе финансира анализи, студии, истражувања, анкети, евалуации, ќе изготвува водичи, прирачници и

извештаи и ќе развива заеднички методологии и индикатори, ќе ја подигнува свеста и ќе ги шири информациите, преку организирање конференции, медиумски кампањи, настани, семинари за обука, и ќе ги поддржува главните актери во оваа област.

Пример за проект од првата компонента, која особено ја засега Република Македонија, е проектот „Пасош на претпријатие“, финансиран од јануари 2002 до јуни 2005 година за намалување на невработеноста меѓу младите, преку самовработување во Источна Германија. Имено, мотивираните, посветените и иновативните млади луѓе имаа можност да започнат свој бизнис благодарение на поддршката што се состои од 4 фази: определување на профилот, планирање, започнување со работа, консолидација и раст. Во секоја фаза, младите имаа пристап до низа услуги: советување, обука, квалификација, менторство, пристап до микрокредити за почеток на бизнис од посебно креиран фонд (на пример за кредит до 5.000 евра, рокот на отплата е 4 години, а каматата 4 проценти, без жиранти). Се прави т.н. „пасош на претпријатието“ за следење на напредокот на претприемачот, кој бил прифатен од банките во Берлин, како инструмент за оценување на кредитоспособноста на младите претприемачи при барањето нови кредити.

Оваа програма можат да ја користат локалните власти, федерациите, синдикатите, администрациите, државите, агенциите, коморите, малите и средните претпријатија, женските невладини организации и сите други невладини организации кои се занимаваат со социјалните прашања.

Во Република Македонија за оваа програма е одговорно Министерството за труд и социјална политика, кое се грижи за промовирањето на програмата и за обезбедувањето навремени информации за засегнатите страни во врска со објавените курсеви.

Информациите се објавуваат на следнава веб-страница:
<http://www.mtsp.gov.mk/?ItemID=0EF7EC2C34400145A3E672CBF568E242>.

За секоја од петте области кои ги финансира Програмата, Министерството назначи по две контакт лица. Подолу се нивните контакт информации:

PROGRESS национални контакт точки	Александра Славкоска Тел. + 389 2 3106 358 aslavkoska@mtsp.gov.mk	Анкица Ивановска Тел. + 389 2 3106 358 aivanovska@mtsp.gov.mk
ОБЛАСТ	Контакт лице во МТСП	Контакт лице во МТСП
Вработување	Мирјанка Алексевска Тел: (2) 3106 654: 075 306 128 maleksevaska@mtsp.gov.mk	Горан Велески Тел: (2) 3106 655 gveleski@mtsp.gov.mk
Социјална вклученост и заштита	Ирена Ристеска Тел: (2) 3106 651 iristeska@mtsp.gov.mk	Душан Томшиќ Тел: (2) 3106 325 dtomsic@mtsp.gov.mk
Подобрување на работните услови	Оливера Пенева Тел: (2) 3106 469 odimovska@mtsp.gov.mk	Агим Шакири Тел: (2) 3116 110 asakiri@mtsp.gov.mk
Антидискри- минација и различност	Елена Грозданова Тел: (2) 3106 652 egrozdanova@mtsp.org.mk	Мердита Салиу Тел: (2) 3106 658 msaliu@mtsp.gov.mk
Родова рамноправност	Елена Грозданова Тел: (2) 3106 652 egrozdanova@mtsp.org.mk	Мердита Салиу Тел: (2) 3106 658 msaliu@mtsp.gov.mk

ЕВРОПА ЗА ГРАЃАНИТЕ (2007-2013)

Оваа програма им посветува особено внимание на активностите коишто имаат за цел да развијат поблиски врски меѓу граѓаните на Европа. Со цел да им понуди на граѓаните можност за интеракција, Европската унија обезбеди 215 милиони евра. Граѓаните мора да учествуваат во конструирањето на Европа, во обликувањето на европскиот идентитет врз основа на заедничките вредности, историја и култура, во негувањето на чувството за припадност, во зајакнувањето на заемното разбирање меѓу европските граѓани преку почитување и славење на културната разновидност и на интеркултурниот дијалог и во овозможувањето балансирана интеграција во програмата на граѓаните и на организациите на граѓанското општество од сите држави-учеснички. Програмата е поделена на 4 акции:

Акција 1 - Активни граѓани за Европа (го поддржува збратимувањето на градовите, како и локалните проекти на граѓаните, и нуди мерки за поддршка);

Акција 2 - Активно граѓанско општество во Европа (обезбедува структурна поддршка за европските тинк-тенк организации што се занимаваат со истражување на европската јавна политика, поддршка за европските организации на граѓанското општество и за проектите иницирани од организациите на граѓанското општество);

Акција 3 - Заедно за Европа (финансира настани со голема видливост, студии и изготвува алатки за информации и за семинација), и

Акција 4 - Европски активен помен (ги чува главните локации и архиви поврзани со депортацијата и поменот на жртвите од фашизмот и сталинизмот).

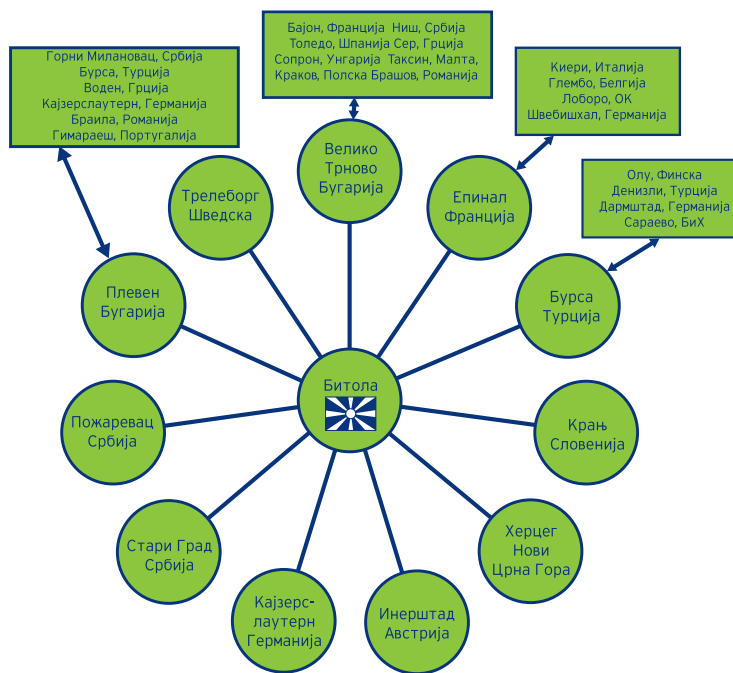
Со помош на оваа програма, граѓаните на Република Македонија можат да патуваат во европските градови слични на оние во кои живеат и да ги разменуваат своите културни, историски и традиционални вредности. Од локалните власти во збра-

Општина Битола би можела да биде пример за исклучително корисно спроведување на оваа програма. Општина Битола е збратимена со повеќе општини во светот, а поголемиот дел од нив се наоѓаат во Европа и имаат право да учествуваат во програмата „Европа за граѓаните“. Од европските општини, Битола е збратимена со Епинал (Франција), Бурса (Турција), Велико Трново и Плевен (Бугарија), Трелеборг (Шведска), Крањ (Словенија), Пожаревац (Србија) и Стари Град (Белград, Србија), Кајзерслаутерн (Германија), Инершлад (Виена, Австрија) и Херцег Нови (Црна Гора). Сите овие општини имаат некакво искуство во врска со подобрувањето на животот на своите граѓани, коешто можат да го разменат. А бидејќи градовите се збратимени, и нивните жители би можеле да развијат поблиски односи, да се дружат и да ги зацврстуваат меѓусебните релации. Сега сето тоа е возможно преку ЕУ-програмата „Европа за граѓаните“.

Згора на тоа, сите овие општини (градови) се збратимени и со други општини во Европа. Европската унија сега го поттикнува и вмрежувањето на збратимените градови. Со други зборови, ЕУ финансиски ќе ги поддржи сите иницијативи што се преземаат со цел збратимените општини да се соберат на едно место за да ја развијат мрежата којашто натаму ќе се користи за идни иницијативи, на пример за заедничко конкурирање во други програми на Заедницата, како што е програма Култура.

тимените европски градови, општините можат да научат како да решаваат најразлични тематски прашања, а притоа да им обезбедат единствена можност на нивните граѓани да се дружат и да научат повеќе едни за други. Граѓаните од Македонија можат да организираат настани, прослави и манифестации заедно со своите европски колеги. Оваа програма нуди исклучителна можност да се види Европа од прва рака, но и да се донесе Европа во Македонија, за да се промовираат македонските вредности.

Примерот на Општина Битола би изгледал вака: Битола е збратимена со Епинал, а Епинал е збратимен со Киери (Италија), Глембо (Белгија), Лоборо (Обединетото Кралство) и со Швабишхол (Германија). Подолу на сликата се извадени само збратимените општини на Велико Трново, Плевен и на Бурса. Претпоставката е дека сите други општини имаат барем по четири збратимени општини од Европа, така што бројот станува навистина голем.

Република Македонија учествува во оваа програма од март 2009 година кога го потпиша Меморандумот за разбирање. Иако учеството во оваа програма беше предвидено за првата половина на 2008 година, за жал, поради предвремените избори, тоа се случи сега. За оваа програма е задолжено Министерството за образование и наука, кое е одговорно за промовирањето на програмата и за навремено информирање на засегнатите страни за објавените конкурси.

Во 2009 и 2010 година учеството на Македонија е ограничено (во одредени акции); целосно учество ќе се остварува од 2011 година. Информациите се објавуваат на веб-страницата: www.mon.gov.mk. Контакт лицата задолжени за програмата се:

1. Сузана-Џамтоска Здравковска
suzana.dzamtoska@mon.gov.mk
suzana.dzamtoska@hotmail.com
 тел.: 076 485 042

2. Катерина Русеска
katerina.ruseska@mon.gov.mk
 тел.: 076 446 186

РАМКОВНА ПРОГРАМА ЗА КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ (2007-2013)

Дали ви се потребни финансиски средства за основање или за проширување на вашето претпријатие? Дали сте млад човек кој сака да започне свој бизнис, но ви треба финансиска и стручна помош за да развиете претприемачки дух, вештини и култура?

Вашиот производ мора да биде стандардизиран, но вие не знаете како да го сторите тоа и колку ќе ве чини сето тоа. Ќе ви помогне ли успешното искуство на некоја европска фирма која го поминала тој процес? Дали имате идеја за бизнис со висок потенцијал за раст, кој бара многу инвестиции? Би сакале ли финансиска помош за развојни и иновативни активности? Имате идеја за инвестиција во обновливи извори на енергија и единственото што ви недостига се пари за да започнете со подготовките. Сакате да започнете со експлоатација на соларна енергија, но вашата банка има проблем со високиот ризик на вашата идеја. Како банка, сакате да ја зголемите понудата на кредити за МСП, но процедурите за проценка на кредитоспособноста на претпријатијата ви се премногу скапи. Ви треба ли помош за да направите побрзи, поевтини и полесни процедури? Вашата општина сака да ја подобри енергетската ефикасност, но и требаат пари за воведување нови и подобри технологии за енергетска ефикасност и за диверзификација, како и за обновливи извори на енергија?

Каде со сите овие прашања?

ЕУ дава финансиска поддршка преку Програмата за конкурентност и иновации, која вреди 3,62 милијарди евра за периодот 2007-2013. Претпријатијата, истражувачките центри, синдикатите, асоцијациите, агенциите, коморите, корпорациите, банките, инвестиционите фондови и уште многу други во Македонија можат да ги користат овие полности, и тоа во форма на ГРАНТОВИ. Ајде да создадеме нови претпријатија, да го подобриме извозот, да ги зголемиме инвестициите, да отвориме нови работни места и да го поддржиме производството за доброто на Македонија, но и на Европската унија.

Оваа програма се состои од три дела, и тоа: 1) Програмата за претприемаштво и иновации; 2) Програмата за поддршка на политиката за информатичка комуникациска технологија (ИКТ), и 3) Програмата интелегентна енергија Европа.

Програмата за претприемаштво и иновации вреди 2,17 милијарди евра (430 милиони евра еко-иновации) и обезбедува пристап на малите и на средните претпријатија (МСП) до финансиски средства и инвестиции во иновации, преку зголемување на обемот на капиталот (гаранции за заем и средства), создавање средина којашто е поволна за соработка меѓу МСП (особено прекуграничните) и обезбедување деловни услуги за поддршка на МСП. Овие програми, исто така, поддржуваат иновации, и тоа преку партнерства

Пример за тоа е проектот за добивање енергија преку анаеробна дигестија на животински остатоци. Животинските остатоци (при колење на добиток и преработка на месо) се опасност за животната средина и се потенцијална опасност за ширење на заразни болести штетни по животинскиот фонд и за луѓето. Нивното неконтролирано фрлање отвора можности за ширење на болести преку јавната канализација. Со изградба на постројка за биогаз, во која преку процес на анаеробна дигестија ќе се врши ослободување од животинските остатоци, ќе се произведува енергија, ќе се спречи фрлањето на остатоците од животни при колење и истите ефикасно ќе се третираат. На тој начин ќе се намалат трошоците за депонирање и уништување на отпадот и тој ќе се трансформира во биогаз, електрична енергија и во вештачко ѓубре.

(јавно-приватно, сектори, клас-тери, трансфер на технологија, знаење, нови услуги), еко-инова-ции преку поддршка за презе-мање еколошки технологии, повр-зување за развој на еко-услугите и промоција на еко-иновациите, промоција на новиот интегриран пристап кон управувањето со животната средината и произ-водство на еколошки производи. Сево ова се прави за да се намали загадувањето и оптимално да се искористат ресурсите.

Условите за учество на Репуб-лика Македонија во оваа програма се исполнети уште во 2007 година. За оваа програма е одговорно Министерството за економија. Македонија учествува само во првата пот-програма, Програмата за претприемаштво и иновации; учеството во втората и третата потпрограма се очекува во текот на 2010 година. За оваа програма е одговорно Мин-истерството за економија и Европскиот информативен и иновативен центар (ЕИИЦМ). Подолу се контакт информациите:

<p>Министерство за економија www.economy.gov.mk Национален координатор Ардиана Абазии-Рамадани тел: (2) 3093 453 ardiana@economy.gov.mk</p>	<p>ЕИИЦМ – партнер на Enterprise Europe Network www.eiicm.com.mk Проектен менаџер доц. д-р Виктор Стојмановски тел: (2) 3293 200 viktor@mf.edu.mk</p>
<p>Членки на ЕИИЦМ конзорциумот:</p>	
<p>Универзитет Св. Кирил и Методиј www.ukim.edu.mk Контакт лице: ќе се назначи наскоро Тел.: (2) 3293 200 Факс.: (2) 3293 202 eiicm@ukim.edu.mk</p>	<p>Стопанска комора на Македонија www.mchamber.org.mk Контакт лице: Елена Милевска Тел.: (2) 3244 023, Факс : (2) 3244 088 elenam@mchamber.mk</p>
<p>Агенција за поддршка на претприемништво на РМ www.apprm.gov.mk Контакт лице: Маја Тасева Тел.: (2) 3120 132, Факс.: (2) 3135 494 eiicm@apprm.gov.mk</p>	<p>Фондација за менаџмент и индустриско истражување www.mir.org.mk Контакт лице: Габриела Костовска –Богоевска Тел.: (2) 3077 008 Факс.: (2) 3092 814 eiicm@mir.org.mk</p>

ЖИВОТ ПЛУС (LIFE +)

Можеби Република Македонија не може да се пофали со силна и моќна економија, но сигурно имаме простор да бидеме задоволни со она што ни го подарила природата. Имено, во Европа постојат вкупно девет т.н. пределски типови (пејзажи), а во Македонија се застапени сите девет. Најголемите месојадци во Европа живеат во Македонија (мечка, рис, волк итн.). Исто така, Македонија се смета за т.н. „жешка точка“, односно таа е најзападната, најсточната, најсеверната и најјужната точка на наоѓање на голем број растенија. Речиси сите птици грабливки од европската директива за заштита на дивите птици можат да се сретнат во Македонија. Тоа е она што Македонија и го носи на Европската унија!

Програма LIFE+ финансира активности во областа на животната средина, поддржува проекти за зачувување на природата, за информирање и за комуникации со јавноста во врска со животната средина и финансира активности што произлегуваат од Шестиот еколошки акционен план на Европската заедница. Вкупниот буџет на програмата за периодот 2007-2013 изнесува над 2 милијарди евра.

Оваа програма има три компоненти: 1) Природа и биолошка разновидност; 2) Еколошка политика и владеење, и 3) Информации и комуникации.

Успешна македонска приказна за искористувањето на средствата од оваа програма може да биде Луково Поле. Сместено на североисточните падини на Кораб, во делот зад Шар Планина, Луково Поле е карстно поле коешто како природно живеалиште е приоритетно за Европската унија. Во делот кај Луково Поле се наоѓаат живеалишта на мечки, рисови, диви кози и голем број други диви видови животни, додека од аспект на растенијата, особено е важна близината на кањонот на Ацина Река и најјужниот живеалиште на норвешката смрча.

Во првата фаза би се направило истражување, а во втората фаза би се обезбедиле средства за подобра заштита на биолошката разновидност и за креирање подобра политика за заштита на природата во рамките на подрачјето. Конечно, националниот парк би можел да добие и средства за промоција на изобилните природни богатства и за заштита на природата и на туристичките и научно-истражувачките потенцијали. На тој начин би се решила целокупната структура за посетителите - центар за посетители, филм за видовите кои се застапени на ова подрачје, филм за активностите што се преземаат за заштита, веб апликација и слично.

Природа и биолошка разновидност

Оваа компонента од програмата финансира проекти за заштита на природата и на биолошката разновидност, придонесува за спроведување на директивите за дивите птици и дивите видови и за нивните живеалишта и претставува најдобра практика во премостувањето на истражувањата за практичната примена на политиката. Овие проекти се долгорочно одржливи инвестиции во подрачјето на НАТУРА 2000, при што е дозволено дури и купување земјиште заради зачувување на живеалиштата предвидени со директивите, а Македонија има многу такви. Европската унија придонесува и за зачувување на биолошката разновидност, со тоа што финансира проекти со кои се намалуваат загубите на биолошката разновидност, кои се иновација бидејќи се разликуваат од

активностите предвидени во директивите за дивите птици, дивите видови и нивните живеалишта.

Еколошка политика и владеење

Оваа компонента од програмата ги поддржува имплементацијата, дополнувањето и развојот на еколошката политика и законодавството на Унијата, ги поддржува проектите со кои полесно ќе се премости јазот меѓу истражувањето и развојот и ќе се промовираат иновативни решенија со поголема вклученост на јавноста. Програмата финансира активности во областите: климатски промени, вода, воздух, почва, урбана животна средина, бучава, хемикалии, здравје и животна средина, отпад и природни ресурси, шуми, иновации и стратески пристап.

Информации и комуникации

Целта на оваа програма е комуникација и подигање на јавната свест за животната средина, за спречувањето на шумските пожари и финансирање обука за пожарникари и за чувари од шумски пожари. Преку проектите се промовираат европските вредности, и тоа најчесто во форма на конференции и изложби, дизајн, подготовка и печатење брошури, постери и флаери; промотивни кампањи; филмови и други аудио-визуелни материјали; веб апликации и форуми.

ДОЖИВОТНО УЧЕЊЕ 2007-2013

Education and Culture DG

Државите-членки сами одлучуваат за сопствените образовни системи, бидејќи образованието е една од „почувствителните“ области. Сепак, Европската комисија, во улога на поддржувач и промотор на образованието, им помага на државите-членки да ги исполнат претходно дефинираните задачи со помош на програмата *Доживотно учење*. Според работната програма за образование, до 2010 година треба да се реализираат следниве задачи: да не се зголеми просечниот број ученици (10%) кои порано го напуштаат училиштето; бројот на учениците кои завршиле математика, наука и технологија да се зголеми за 15%, и да се намали родовата разлика кај овие предмети; 85% од 22-годишниците треба да имаат завршено средно образование; бројот на 15-годишниците кои постигнуваат лоши резултати во читањето, математиката и во науката треба да се преполови, и да се постигне пораст од 12,5% во поглед на просечното учество на вработените во образованието за возрасни.

Мотото на програмата *Доживотно учење* е „Никогаш не е доцна за учење“. Главна цел на оваа програма е да придонесе за развој на Европската унија во напредно општество што се темели на знаење, со одржлив економски развој и со поголема социјална кохезија. Програмата има буџет од околу 7 милијарди евра и го опфаќа периодот 2007-2013, а е поделена на четири потпрограми, една трансверзална програма и *Програмаџа Жан Моне*.

1. **Јан Амос Коменски (1592-1670)** чешки учител, научник, едукатор и писател. Бил протестантски бискуп и ја напишал книгата *Didactica Magna*. Станал познат како „учиџел на нациџе“ и се смета за татко на модерното образование. Не случајно, оваа потпрограма го носи неговото име. Целна група на оваа потпрограма се предучилишното и училишното образование, сè до вишото средно образование, како и институциите кои нудат такво обра-

Развој на модел на професионална ориентација. Проектот имаше за цел да развие модел на стручна ориентација и систем за насочување на учениците во контекст на потребите на пазарот на трудот. Се изготви комплексен интернет-систем за избор на кариера на ниво на регион, со помош на партнерите од Ирска и од Унгарија, кој денес е национален. Моделот на професионална ориентација ги зеде предвид потребите на пазарот на трудот, а се спроведе и соодветна стручна обука. Во такви услови, младите и повозрасните можеа да донесат конкретни одлуки за нивната кариера. За поефикасна соработка меѓу советниците, регионалните власти и организациите кои учествуваа во проектот, неопходно беше тие да бидат дополнително обучени. Центрите за вработување го спроведоа проектот во 8 регионални центри и во 11 институции-домаќини во Ирска. Советниците за професионална ориентација и властите од областа (18) поминаа низ јазична, професионална и културна подготовка и заминаа на двонеделна студиска посета во Ирска. По студиската посета, центарот за вработување, заедно со партнерските организации, изготви комплексен регионален модел за професионална ориентација, ставен на интернет на www.epalya.hu и тој стана национален во април 2005 година

зование. Целите на програмата се:

- До крајот на проектот треба да бидат вклучени најмалку 3 милиони ученици, во заеднички образовни активности
- Развој на знаење за различноста на европските култури меѓу младите луѓе и едукаторите, и
- Помош на младите луѓе за да стекнат вештини за личен развој, за идно вработување и за активно европско државјанство.

2. Леонардо да Винчи (1452 - 1519) италијански математичар, научник, инженер, иноватор, скулптор, архитект, ботаничар, сликар, музичар и писател. Тој е најчесто опишан како архетип на ренесансниот човек. Се смета за еден од најголемите сликари на сите времиња и за човек со најмногу таленти. И овде не е случајно што програмата наменета за наставните потреби на стручното образование, без вишото стручно образование, го носи токму името на Леонардо да Винчи. Целите на програмата се:

- До крајот на програмата бројот на работните места за практика во фирмите треба да се зголеми до 80.000 годишно;
- Обезбедување и користење на знаењето, вештините и квалификациите за личен развој;
- Подобрување на квалитетот и иновации во стручното образование, и
- Мобилност на луѓето.

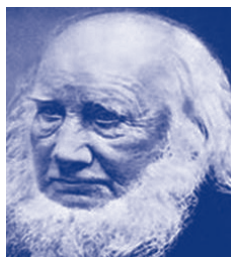

3. Еразмус Ротердамски (1466 - 1536) холандски ренесансен хуманист и теолог на католичката црква. Патувал во најголемите центри на знаење во тоа време, како што биле Париз и Кембриџ. Го оставил своето богатство на Универзитетот во Базел и со тоа станал пионер на грантовите за мобилност коишто сега го носат неговото име. Преку неа се обезбедуваат грантови за мобилност на студентите/професорите, за мрежи и за партнерства во високото

„Европа на писмено“ е проект што произлегува од партнерските училишта на Коменски, кој ја нагласува богатата европска историја и нејзините културни традиции преку изучување на графиката на јавните простори во неколку европски градови. Во овој 3-годишен проект се вклучија четири училишта за графички дизајн. Покрај размената на искуствата, дојде и до размена на многу контакти со различни европски институции и до создавање на повеќејазична веб-страница. Во проектот се вклучени Амстердам, Мадрид, Прага и Рига. Секоја година, група ученици учеа посебна тема. Првата тема беше „Градовите на писмено“. Што кажуваат градовите? Се забележуваа и се анализираа информативните графики, начините на кои се промовира идентитетот, поетските фрази итн. Следна тема беше „Предмети и личности на писмено“. За оваа тема учениците ги забележуваа мобилните предмети во градовите, големите и малите предмети, како што се: брендovите, трговските марки, автомобилите, јавниот превоз, мебелот итн. Исто така, беа набљудувани и животните во градовите, нивните имиња, раси и др. И, конечно, се набљудуваа и луѓето – нивните имиња, тетоважи, маркиите на облеката што

ја носат и нивните физички појави. Последната фаза од проектот - Локални, глобални и заеднички графики - беше синтеза на работата завршена во претходните две години, во сите четири града. Локалните идентитети се споредуваа со глобалниот. Проектот му овозможи на секој град да си го одреди сопствениот локален идентитет. Се нотираа влијанијата меѓу различните градови, а преку компаративни студии и анализи на собраните информации, учениците беа во можност да најдат европски графички идентитет.

Европската димензија за наставниците и за учениците во училиштата беше постојано присутна. Овој доброразработен проект значително ја зголеми свеста за глобализацијата и за културната интеграција на младите во Европа. Материјалите, како и искуствата на учениците и на наставниците, можат да се најдат на веб-страницата на проектот www.written-europe.org. Проектот е презентираан на конференции, во музеи, асоцијации и институции, а се организираа и неколку изложби.

нордски универзитет. Школата на животот (Народната средна школа) и Школата за страста (Универзитетот) беа двата столба на неговата програма. Верувал дека универзитетот треба да ги оспособи студентите за активно учество во општеството и во секојдневниот живот. Затоа, оваа програма нуди грантови за настава и за учење, проекти во образованието за возрасни наменети за обучувачите и за оние кои учат. Целите на оваа потпрограма се:

- До 2013 година треба да се поддржи мобилноста на 7.000 поединечни учесници вклучени во образованието за возрасни;
- Да се подобрат знаењето и вештините на возрасното население.
- Да се одговори на образовните предизвици на возрасното население во Европа;

Учете странски јазик заедно со вашите внуци. Проектот ги искористи блиските меѓугенерациски односи на бабите и дедовците со нивните внуци, при што тие меѓусебно се мотивираа да учат јазици преку заеднички активности. Особен успех се забележа кај повозрасните, кои претходно никогаш немале можност да учат странски јазик. Исто така, се покажа дека учењето странски јазик може да биде забавно и да стори многу за надминување на стереотипот

образование. Оттука произлегуваат и целите на оваа потпрограма:

- Од почетокот на програмата, во акциите за мобилност на студентите треба да бидат вклучени вкупно 3 милиони индивидуални учесници;
- Поддршка за реализацијата на Европскиот високообразовен простор,
- Придонес за високото образование и напредното стручно образование кон иновативноста.

4. Николај Северин Грундтвиг (1783-1872)

дански учител, писател, поет, филозоф, историчар, свештеник и политичар. Тој е идеолошкиот татко на народната средна школа, но сонувал за основање на голем

Покрај овие 4 потпрограми, програмата *Доживошно учење* ги вклучува и т.н. *Шрансверзални Програми* кои имаат за цел да го зголемат квалитетот и транспарентноста на образовните системи и на системите за обука во државите-членки и државите-учеснички во програмата и да обезбедат европска соработка во областите опфатени со две или повеќе програми.

дека јазик може да се учи само на млади години.

Во многу европски држави, додека родителите се на работа за децата се грижат бабите и дедовците. Таков е случајот во Бугарија, Грција, Италија и во Шпанија. Од повозрасните се очекува да помогнат не само во секојдневните активности дома, туку и при пишувањето на домашните задачи. Ова се сметаше за можност за мотивирање на повозрасните да им се придружат на своите внуци додека учат странски јазик. За да се надмине нивната неволност за повторно учење, партнерите развија неформални активности со кои го привлекоа нивното внимание. Измислија игри слични на оние што се користат во наставата кога се работи со помали деца, а со кои се подобруваат вештините на меморирање. Овие игри беа забавни и помогнаа да се создаде релаксирана атмосфера во училищата. Повеќето грешки никогаш не е пријатно за возрасните, така што акцентот се стави на базичното ниво на познавање на јазикот и на развивањето делумни вештини за зборување. Повозрасните уживаа во социјалните аспекти на учењето во неформални клубови со другите баби и дедовци и покажаа голем ентузијазам во разните јазични натпревари во тим со нивните внуци. Речиси и да нема друг проект за промоција на јазиците за оваа целна група, така што овој проект привлече голем интерес и истиот е посочуван како пример на многу настани низ цела Европа. Исто така, проектот има неверојатно висока стапка на задржување на вклучените возрасни лица, така што многумина сега плаќаат за да одат на курс и понатаму да го изучуваат јазикот. Повеќе детали за овој проект може да се најдат на веб-страницата на проектот: www.znanie-bg.org.

Програмаџа Жан Моне е иницијатива на Европската комисија за поттикнување предавања, истражувања и придонес кон т.н. Европски интегрирани студии во високообразовните институции. Програмата вклучува: Жан Моне - мрежа на европските центри на извонредност (European Centres of Excellence) - универзитетски институции признаени од страна на Европската комисија за висококвалитетно истражување и предавања на тема „Европска интеграција“. Денес во светот работат 97 такви центри. Комисијата ги поддржува и Жан Моне-катедрите и Жан Моне-студиските модули. Низ светот во моментот има 629 такви катедри.

Република Македонија сè уште не учествува во програмата *Доживотно учење*. Услов за учество формирана Национална агенција за европските програми за образованието и за мобилноста. Тоа е истата агенција којашто беше спомената во прог-

Развој на претприемачки вештини кај младите. Пол Брокман од локалниот совет на Саутемптон отпува на еднеделна студиска посета на Малта. Целта на посетата беше да научи како се развиваат претприемачки вештини кај младите луѓе и да ги инспирира да започнат сопствен бизнис. Програмата вклучуваше посети на локалните организации и училишта за да види како се развива претприемаштвото кај младите на Малта. За време на оваа еднеделна посета, Пол се запозна со работата на инкубаторот „Kordin Business Incubation Centre“ и го посети колеџот за уметност и технологија на Малта (Malta College of Arts Science and Technology), за да види како тие ги развиваат интересите за претприемачки потфати кај нивните студенти. Исто така, ја посети и корпорацијата за вработување и обука на Малта (Malta's Employment and Training Corporation), каде што функционира шема којашто нуди помош во форма на знаење и вештини за невработените лица, за да можат да отворат сопствени бизниси. Во програмата беше вклучена и посета на Виктор Галеа, претседателот на Стопанската комора на Малта. Пол изјави: „Средбата со министерот беше исклучителна и со неа се заокружи мојата посета на Малта. Господин Галеа беше многу отворен за дискусија и имаше одлично излагање за механизмите за изготвување на политиките и за интеракција со засегнатите страни. Тој неуморно одговараше на најразлични прашања, почнувајќи од стратегиските прашања, па сè до конкретните аспекти на наставната програма“. Како резултат на студиската посета, Пол дизајнираше програма за обука на претприемачи за самовработување за неговата организација во Саутемптон. Исто така, идејата за бизнис-инкубатор ја изнесе пред Општинскиот совет на Саутемптон. Искуството на Пол беше финансирано од **Трансверзалната програма** на ЕУ за студиски посети.

рамата „Младите во акција“. Оваа агенција е формирана во 2008 година, но сè уште не е акредитирана од страна на ЕУ за да ја извршува својата функција. Акредитацијата првично беше најавена за 2009 година, потоа се одложи за 2010 а сега веќе се зборува за 2011 година. Дотогаш македонските граѓани ќе може да учествуваат само ограничено. Информации за повиците се објавуваат на веб страницата: www.na.org.mk. Подолу се информации за одговорните контакт лица во Агенцијата за доживотно учење како и за поделните секторски програми.

Одговорно лице за програмата Доживотно учење :

Јован Попоски

jovan.poposki@na.org.mk

тел.: (2) 3103 737

Одговорно лице за Комениус :

Никола Јаулески

nikola.jauleski@na.org.mk

тел.: (2) 3103 748

Одговорно лице за Леонардо да Винчи:

Лулеса Илјази

lulesa.iljazi@na.org.mk

тел.: (2) 3103 731

Одговорно лице за Еразмус:

Неда Ахчиева

neda.ahcieva@na.org.mk

тел.: (2) 3103 742

Одговорно лице за Грундвиг:

Љупка Бакарџиева

[ljupka.bakardjieva@na.org.mk](mailto:ljudka.bakardjieva@na.org.mk)

тел.: (2) 3109 045

Со надеж дека Република Македонија што поскоро ќе се вклучи во програмата *Доживотно учење*, Македонскиот центар за европско образование си зеде за право да смисли македонска приказна, преку која ќе се илустрираат сите придобивки што програмата им ги нуди на граѓаните на оваа држава. Приказната е засега измислена, но таа многу лесно може да стане реалност.

МАКЕДОНСКА ПРИКАЗНА

Семејството Стојановски е типично македонско семејство. Мајката Стојанка работи во детска градинка, таткото Стојан е универзитетски професор, нивната ќерка Стојна студира хуманистички студии на еден од универзитетите во Македонија, а нивниот син Столе штотуку заврши средно стручно образование (угостителство) и сега ги разгледува можностите за отворање сопствен ресторан кој ќе нуди најразлични специјалитети на народите кои живеат во Европската унија.

Во населбата каде што живее семејството Стојановски неодамна се вселија неколку семејства од Унгарија кои работат во Македонски телекомуникации. Тоа се главно млади брачни двојки со по две мали деца на возраст од 2 до 4 години. Градинката каде што работи Стојанка не

е подготвена да им ги понуди своите услуги на овие семејства, бидејќи никој од персоналот не ја познава добро унгарската култура и обичаите, ниту пак има основни познавања од унгарскиот јазик, неопходни за да воспостави едноставна комуникација со децата. За среќа, унгарските семејства се добро запознаени со можностите што ги нуди програмата *Доживоџно учење* и тие и помогнаа на управата на градинката да воспостави контакт со предучилишните установи од Унгарија. Сега Стојанка учи унгарски (платено од делот на програмата наменет за учење јазици), нејзината директорка организира заеднички проекти со другите унгарски градинки од мрежата, при што има редовна размена на персоналот заради подобрување на соработката (платено од делот на програмата COMENIUS), а Македонија успешно се промовира во Унгарија.

Стојанка го пренесува нејзиното искуство на својот сопруг Стојан, кој - благодарейќи на нејзините унгарски врски - успеа да воспостави контакти со неколку универзитети од Унгарија. Користејќи грант за мобилност од програмата ERASMUS, Стојан неколку месеци престојуваше во еден од унгарските универзитети и искуството оттаму го пренесе на својот универзитет во Македонија. Сега студентите од неговиот универзитет поминуваат по неколку месеци на студии во Унгарија, унгарските студенти доаѓаат во Македонија, а трошоците за нивниот престој ги покрива ЕУ, во форма на стипендии.

Поучена од искуството на татка си, ќерката Стојна е при крај со своите додипломски студии, но веќе аплицира за постдипломски студии на Универзитет кој е дел од мрежата ERASMUS во Германија. Нејзините студии ќе се одвиваат во Германија, Финска и во Шпанија, а притоа ќе помине и на подготвителни курсеви по германски, фински и шпански јазик. Трошоците за нејзиното студирање ќе ги покрие ЕУ.

Програмата *Доживоџно учење* му ги отвори вратите и на Столе. Отворањето ресторан се покажа покомплицирано отколку што очекуваше. Тој се соочи со два големи проблема: прво, сфати дека не знае речиси ништо за деловното работење, маркетингот и дека не умеа да направи бизнис план, и второ, му стана јасно дека европските кујни се многу разновидни и дека, освен оние од попознатите соседни држави, тој не знае речиси ништо за тоа каква храна јадат Данците, Ирците, Латвијците, Литванците итн. Благодарение на програмата GRUNDTVIG, Столе се запиша на курс по деловно планирање, финансиски менаџмент и маркетинг во еден од центрите за образование на возрасни, а унгарските врски на неговите родители му помогнаа да воспостави контакт со Средното угостителско училиште во Будимпешта, каде што се изучува посебен предмет Европски кујни. Столе ги поврза двете средни училишта и сега училиштето во Македонија работи на воведување на предметот Европски кујни, бидејќи нивните унгарски колеги се заложиле да им помогнат при изготвувањето на наставната програма, но и при доквалификацијата на наставничкиот кадар во Македонија. Идните генерации ученици од Македонија ќе можат да престојуваат на размена во Унгарија, а унгарските средношколци ќе можат да ја изучуваат македонската кујна овде, во Македонија. Трошоците за овие потфати ќе бидат покриени од програмата LEONARDO DA VINCI.

Структурата на програмата *Доживотно учење* на ЕУ изгледа вака.

ДОЖИВОТНО УЧЕЊЕ 2007-2013 (6,970 милијарди €)

COMENIUS	ERASMUS (370 милиони € год.)	LEONARDO DA VINCI (215 милиони € год.)	GRUNDTVIG (38,54 милиони € год.)
<p>Грантови за претучилишно и училишно образование се до вишо средно образование и за институциите кои нудат такво образование</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Партнерства (грантови за транснационални училишни партнерства) ● Мрежи (2,843 мил./годишно) (грантови за вмрежување на образовните установи и организации во мултилатерални проекти) ● Мобилност (24,793 мил./годишно) (квалификација и доквалификација на просветните работници, размена на ученици). 	<p>Грантови за мобилност на студентите/професорите, за мрежи и за партнерства во високото образование</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Мобилност (351,1 мил./годишно) (индивидуални грантови за студенти/професори) ● Мултилатерални проекти (10,842 милиони евра) (грантови за проекти за развој, модернизација и иновација) ● Мрежи (7,6 мил./годишно) (грантови за создавање тематски мрежи за подобрување на квалитетот на високото образование). 	<p>Грантови за наставните потреби на стручното образование без вишо стручно образование</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Мобилност (122 мил./годишно) (грантови за транснационални проекти за мобилност на лицата, за професионална обука и за обучувачи) ● Мултилатерални проекти (82,64 мил. евра) (грантови за транснационални проекти за развој на иновации и квалитет на полето на професионалната обука) ● Мрежи (3,682 мил./годишно) (грантови за транснационални тематски мрежи на европски стандарди). 	<p>Грантови за настава и учење, проекти во образованието за возрасни наменети за обучувачи и за оние кои учат</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Мобилност (2,05 мил./г) (грантови за мобилност за формална и неформална обука и за наставен кадар што специјализира образование за возрасни) ● Мултилатерални проекти 14 мил. (грантови за проекти за развој, модернизација и иновации во образованието за возрасни) ● Мрежи (2,557 мил./г) (грантови за создавање и реализација на Грундтвиг мрежи во образованието за возрасни) ● Партнерства (19,32 мил./г) (грантови за создавање партнерства за учење за возрасни).

LLL - TRANSVERSAL PROGRAMME

- E-LEARNING (8,5 мил. € годишно) - грантови за интеграција на ИКТ во системите за образование и за обука во Европа
- ДИСЕМИНАЦИЈА (2,864 мил.€ год.) - грантови за поддршка на проекти и студии кои имаат за цел дисеминација на резултатите од програмата *Доживотно учење*
- ЈАЗИЦИ (9,147 мил. € год.) - грантови за подобрување на наставата и учењето јазици (квалитативно и квантитативно)
- СОРАБОТКА И ИНОВАЦИИ НА НИВО НА ЈАВНА ПОЛИТИКА (6,239 м. € год) - студии и анализи поврзани со образовните политики и системи

JEAN MONNET

- Поддршка на акции, европски институции и асоцијации кои дејствуваат на полето на европските интеграции.

Програми во рамките на финансиската перспектива 2007-2013

Поранешните програми на Заедницата	Новите рамковни програми 2007-2013	Генерален директорат
Socrates: Comenius, Erasmus, Grundtvig, Lingua, eLearning Leonardo da Vinci Jean Monnet	LLL - Action programme in the field of lifelong learning	Education Culture
Youth	Youth in Action	Ed./Cult
Culture 2000	Culture	Ed./Cult
Media Plus Media Plus Development Media Plus Distribution, Promotion Media Plus Pilot Projects Media Training	Media 2007 1. Support upstream of audiovisual production 2. Support downstream of audiovisual production 3. Pilot projects	Education Culture
Active European Citizenship Programme Town Twinning Support to European projects for debates by NGOs Projects from associations and federations of European integration	Europe for Citizens 1. Active citizens for Europe 2. Active civil society for Europe 3. Together for Europe	Education Culture
Community incentive measures in the field of employment Combating discrimination Combating social exclusion Gender equality	PROGRESS - Programme for employment and Social Solidarity 1. Employment - Working conditions 2. Social protection and social inclusion 3. Anti-discrimination and diversity 4. Gender equality	Employment social affairs
Multiannual Programme for Enterprises (MAP) FP6 Research and Innovation, Life-Environment e-TEN, Modinis, e-Content Intelligent Energy Europe: SAVE, ALTENER, STEER	CIP - Competitiveness and Innovation Framework Programme 1. Entrepreneurship and Innovation Programme 2. ICT Policy Support Programme 3. Intelligent Energy-Europe Programme: SAVE, ALTENER, STEER	Enterprise Industry Energy
Daphne II Fundamental Rights Judicial Cooperation in Civil Matters Support to NGOs in 10 new Member States	Fundamental Rights and Justice 1. Fight against violence, Drug prevention and Information 2. Fundamental rights and citizenship 3. Civil Justice / Criminal Justice	Justice Freedom Security
European Refugee Fund INTI ARGO RETURN	Solidarity and Management of Migration Flow 1. European Refugee Fund 2. European Fund for integration of 3-country nationals 3. External Border Fund 4. European Return Fund	Justice Freedom Security

Поранешните програми на Заедницата	Новите рамковни програми 2007-2013	Генерален директорат
Preparatory Action in favour of victims of terrorist acts AGIS	Security and Safeguarding Liberties 1. Prevention, Preparedness & Consequence Management of Terrorism 2. Prevention of and Fight against Crime	Justice Freedom Security
LIFE III Life Nature General Mechanism for policy implementation Action programme European environmental NGOs Programme for sustainable urban development Forest focus	LIFE + 1. LIFE Nature and Biodiversity 2. LIFE Environment policy and governance 3. LIFE Information and Communication	Environment
FP6 Food safety and health risks Genomics and biotechnology for health Information society technologies Nanotechnologies, materials, New production processes Sustainable development, global change, ecosystems, aeronautics Citizens and governance Aeronautics and space	FP7 - Cooperation 1. Health 2. Food, Agriculture and Biotechnology 3. Information and Communication Technologies 4. Nanosciences, Nanotechnologies, Materials, new production technologies 5. Energy 6. Environment (including climate change) 7. Transport (including Aeronautics) 8. Socio-economic sciences and humanities 9. Security and space FP7 - Ideas (Fundamental Research)	Research
Marie Curie Actions	FP7 - People 1. Initial training 2. Lifelong training 3. Industry academia 4. Scholarships for international research	Research
Research and Innovation Horizontal research SME Regions of knowledge Research infrastructures INCO Science and society	FP7 - Capacities 1. Research potential 2. Research for the benefit of SMEs 3. Regions of knowledge 4. Infrastructures 5. INCO 6. Science in society	Research

CIP-Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека

“Св. Климент Охридски”, Скопје

341.171(4-672ЕУ) “2007/13”(083.97)

ПРОГРАМИ на заедницата / - Скопје:

Фондација Институт отворено општество Македонија,

2009:-30 стр., Илустр. : 20x20 см..

ISBN 978-9989-185-93-9

а) Европска унија - Програми

COBISS.MK-ID 77744138

